

Sola Scriptura - Alleen door genade Laatste van drie vieringen over Luther

19 november 2017

Voorgangers: Aline Barnhoorn (overweging) en Leo van Driel

Inleiding

Deze week viel mijn oog op een krantenkopje: 'de Bijbel dreigt tot cultureel erfgoed te vervallen.' Blijkbaar verandert de plaats die de Bijbel heeft in onze cultuur, en moet hij, of zij, ontruikt worden aan de vergetelheid, en beschermd tegen cultuurbarbarisme. En dat in ons land, dat zo gestempeld is door het protestantisme... de Statenvertaling smeedde een Nederlandse taaleenheid en de schilderijen van Rembrandt zijn werelderfgoed...

Sola Scriptura, alleen de Schrift. Dé erfenis van Maarten Luther.

In zijn tijd was dit een ongehoorde, hypermoderne, humanistische uitspraak, gesteund door de boekdrukkunst. Terug naar de bronnen! Hij vertaalde de Bijbel in de volkstaal, zodat ieder er toegang toe kreeg, ook dankzij zijn handigheid met de nieuwe boekdrukkunst. Geestelijke vrijheid!

Misschien wel net zo ongehoord als in onze dagen Edward Snowden met zijn wikileaks.

Stel je voor: een Bijbel voor iedere individuele, mondige gelovige, geen tussenkomst meer van priester, sacrament of kerk. Ieder draagt tegenover God zijn of haar eigen verantwoordelijkheid. Wat een vrijheid. Maar wat een bedreiging voor de gevestigde macht.

De familiebijbel kreeg een plek in ieder protestants huisgezin en werd gelezen aan tafel en ingroepen bestudeerd. De rooms-katholieken mochten tot halverwege de vorige eeuw niet eens een bijbel in huis hebben. En nu 'vervalt' die bijbel tot cultureel erfgoed....

Vandaag de dag kennen veel mensen de taal van de bijbel niet meer en vaak voelen kerkmensen zich belemmerd als we ons in onze vieringen uitsluitend tot bijbelteksten zouden moeten beperken. Ook de bijbel kan een afgod worden of ons tot slaven maken. We zoeken onze inspiratie meer en meer buiten de bijbel. Maar vandaag lezen we maar liefst twee bijbelteksten. Sola scriptura dus. We lezen in het boek Koningen over een hervonden thorarol en de hervorming die die vondst met zich meebracht. Dat liegt er niet om. Weg met alle aangroeisels en afgodendienst. En we lezen over de tempelreiniging, een radicale schoonveegactie van Jezus. Inspirerende, gezaghebbende teksten? Of toch niet?

Lezingen: **Over Josua** (uit 2 Kon 23)
 Over de tempelreiniging (uit Marcus 11)

Overweging

Koning Josia regeerde 37 jaar. Net zo lang als Mugabe in Zimbabwe. Hij was 8 toen hij koning werd en kennelijk wilde hij een goede trouwe dienaar van God zijn. Je kunt daar psychologisch waarschijnlijk van alles over zeggen. Een jochie van acht, met een vermoorde vader, en die God als zijn vader ziet en het goed wil doen in Gods ogen. Het begint met een verlangen naar zuiverheid, naar waarheid. Maar zijn hervorming eindigt in moorddadig geweld en onderdrukking van de mensen. En dat allemaal na de vondst van een oude thorarol in de tempel. Iedereen moet eraan geloven. Je zou bijna willen dat die thorarol nooit gevonden was.

Op zondagschool klonk het als een romantisch verhaal. Josia was een echte hervormer, een soort Luther, die zijn stellingen op de deur van de kerk spijkt en roept: hier sta ik, ik kan niet anders. Terug naar de ware godsdienst, terug naar de bronnen! Maar voor de vrouw of een kind van een vermoorde Astartepriester, of voor de gewone mensen in de straat, is zo'n radicale hervorming door de koning een regelrechte bedreiging. Mensen worden publiekelijk terechtgesteld, beelden worden

stukgeslagen. En de gewone mensen worden gedwongen te leven volgens de strenge wetten van het boek. In handen van een alleenheerser met macht over leven en dood wordt religie een dodelijk wapen tegen de bevolking. En ook op de biblebelt kan het Sola Scriptura een ware tirannie worden tegen alles wat anders denkt of doet. En ook de uitroep: allahu akhbar, God is groot, klinkt in onze oren inmiddels erg griezelig.

De kreet sola scriptura begon als het motto van een bevrijdingsbeweging. Mensen maakten zich los van de alleenheerschappij van de kerk en de macht van de priesters, de waanzin van de aflaathandel, de graaicultuur van de prelaten en de onbeschaamde zelfverrijking in de kerk. Alle woede van de gewone mensen richtte zich op de symbolen van die macht. De beeldenstorm raasde door Europa. Radicale bevrijdingsbewegingen kunnen een bedreiging voor de vrede vormen. Mensen gaan over lijken als het gaat om hun eigen gelijk. In ons land was er 80 jaar oorlog. Mensen belandden op brandstapels, kathedralen en kerken en ander cultureel erfgoed werden voorgoed beschadigd. De radicale islam begon oorspronkelijk ook als een beweging van vrome mensen tegen de schaamteloze zelfverrijking van hun in het westen opgeleide heersers. Een visverkoper, geplet in een vuilniswagen... Maar het ontpopt zich zeer gewelddadig. Niet in het minst door de bar slechte kennis van de Koran. Goed koranonderwijs zou dit religieuze geweld misschien kunnen stoppen. Sola Scriptura ...En vorige week ontwijdde een neppastoor een nieuwe moskee met varkensbloed. In naam van de joods-christelijke cultuur. Die neppastoor heeft de bijbel vast nog nooit goed gelezen. Zo vervalt de bijbel inderdaad tot cultureel erfgoed... een kwalijke zaak.

We kunnen het verhaal van Josia gewoon niet lezen als een door de Heilige Geest geïnspireerde, heilige, tekst, omdat wat daar beschreven staat indruist tegen alles wat ons Heilig is. Het is nogal gangbaar om dan naar Jezus te wijzen. Die bracht immers een vreedzame, geweldloze interpretatie van de thora... Dat mag zo zijn, maar ik betwijfel of de geldwisselaars en de dierenverkopers op het tempelplein dat ook zo ervoeren. Jezus wil de tempel weer tot een huis van gebed maken. Maar zijn demonstratieve actie is voor ons geen voorbeeld voor ons eigen gedrag? Wij laten ons niet zo gemakkelijk verleiden tot gewelddadige acties. Ook niet als ze in de bijbel worden aangeprezen. Geen kruistochten onder het motto 'God wil het', geen schoonveegacties onder het motto Sola Scriptura'. Het is precies deze kritische houding van de mondige gelovige, die zonder tussenkomst van godsdienstige gezagsdragers hun relatie met God vorm kunnen geven.

De bijbel is geen cultureel erfgoed dat onze identiteit bepaalt, de bijbel kan ons op het spoor zetten van onze eigen verantwoordelijkheid en ons eigen oordeelsvermogen. Juist door de struikelteksten ook te lezen. We kunnen bewust kiezen. Niet alles wat in de bijbel staat is even heilig. Maar het verlangen om een mens naar Gods hart te zijn en ons in zuiverheid en eerbied te ontdoen van bijgeloof en dienst aan valse goden, dat mag voor ons een heilig richtsnoer zijn... Sola Scriptura als een herinnering aan onze onbezoedelde relatie met de Eeuwige, die ons uitnodigt ons te ontdoen van alles wat ons afhoudt van wie we werkelijk mogen zijn als mensen van God. Meister Eckhart zei, dat we ons uit liefde voor God moeten bevrijden van God. Zo kunnen we ook uit liefde voor de Schrift ons bevrijden van de Schrift, ons ontdoen van wat niet zuiver is en ons open stellen voor de Heilige Geest waarmee de tekst toch bezielde is, ondanks alle menselijke falen en fouten. Terug naar de bron!
Amen